

Hadimilliomosok arcképcsarnoka

XV. A Gyógyszerész: Török Sándor

148
Ebben a fejezetben egy gyógyszerész és egy gyógyszerész háborus történetét adom át a hallgatatlanságnak. A gyógyszerész a leghiresebb, legrégebb budapesti üzlet — röviden csak Török-patikának nevezem —, a gyógyszerész ennek a régi és több más gyógyszerésznek részben társ-, részben egyedüli tulajdonosa.

A gyógyszerésztárat, mely ma a Király-utca 12. számú ház földszintjét, emeletét, pincéjét és padlását foglalja el, nagyon régen alapította Török József, aki a jó családapa gondosságával gyűjtött vagyont, virágoztatta fel üzletét, majd — re bene gesta — elhalálozott és csapat-papot, minden földi javat özvegyére, gyermekeire hagyott. A gyógyszerész: Török Sándor, a patika-dinasztia alapítójának fia, mindezen földi javakon fölül még egy budapesti gyógyszerész-tárral gazdagabb; övé az Andrássy-ut 26. számú Opera-patika. A Király-utcai gyógyszerész-tár reáljogu, így történhetett, hogy a családnak még egy gyógyszerész-tár jutott: az Andrássy-uti személyes-jogu. Igazán senki, még talán a legelső sorban érdekelt öreg gyógyszerészek sem fognak csodálkozni azon, hogy egy családnak Budapesten két gyógyszerésztára van, sokkal esodálatosabb a Török József gyógyszerésztára cégnek az az évtizedek óta folytatott üzleti politikája, amely több, talán két tucat vidéki gyógyszerész-tár titkos tulajdonosává tette a gyógyszerész-dinasztiát. Ez az üzleti politika nagyon egyszerű, nevén mégsem nevezhetem: röviden abból áll, hogy a Török-cég, mint a külföldi különlegeségi gyógyszerárak kizárólagos magyarországi egyedárúsítója — békében — hitelbe adott a vidéki gyógyszerészeknek és a hitelezett összeg biztosítására burkolt adás-vételi szerződéssel magára ruházta az illető vidéki gyógyszerész-tár tulajdonjogát. Ha most a megszorult vidéki gyógyszerész a lejáratkor nem tudta adósságát megfizetni, a Török-cég élt szerződésadta jogával és átvette, vagy legalább is — az adósság kifizetéséig — zálogba vette a patikát.

Békében nagyon sokszor jutott így nagyértékű vidéki gyógyszerész-tárhoz a Király-utcai Török-cég, mostanában már *valamivel* jobban megy az örökösen panaszkodó gyógyszerészeknek; nem tudom ma hány ilyen módon szerzett patika jövedelmez Török Sándor gyógyszerésznek és a Damjanich-utcai ódon kis kastély magányába visszahuzódott öreg Török Józsefnének...

*

Mielőtt a Gyógyszerész háborus vagyonyereségét boncoló tollam hegyére veszem, pár sornyi irást áldozok a gyógyszerész-ipar háborus elhelyezkedésének.

A gyógyszerészek — vidéken csak úgy, mint a fővárosban — azt panaszzák, hogy a háborura ráfizetnek. En ennek a siránkozó panasznak hitelt nem adok, s ha örökös panaszkodásuknak meg is volt az a haszna, hogy a belügyminiszterek többször megengedték a gyógyszerárak fölemelését, bátor leszek bebizonyítani, milyen nagyszerűen virradt fel a gyógyszerészek háborus keresete.

A háboru kitörésekor valójában megdrágult a gyógyszer, leginkább az a fajta, melyet békében Németországból szereztek be gyógyszerészeink. A háboru első hónapjaiban ugyanis Németországtól nem kaptunk gyógyszereket, nosza szaladt Bayer Antal elnök vezetésével a Magyarországi Gyógyszerész-Testület a belügyminiszterhez és — hivatkozva a gyógyszerészek nyomorúságos helyzetére — sürgős áremelést követelt. Az akkori belügyminiszter a Közegészségügyi Tanács és Országos Taksa-Bizottság javaslatára föl is emelte a gyógyszerek árát, és bár azóta már Németországtól úgy kapunk gyógyszert, mint a legboldogabb béke idején, nem szállították le, sőt többször újra föl emelték a gyógyszer árakat.

Igy Ugron Gábor belügyminiszter meg-

engedte, hogy minden gyógyszer végösszegéhez harminc százalék drágasági pótlékot számítsanak, de mert ezt is keveslik a gyógyszerész urak, újra küldöttségben járnak és az expedició 20 filléres árat gyógyszerenként 40 fillérré akarnák srófoltatni.

Mindenki láthatja, még sem megy olyan rosszul szép hazánkban a panaszkozó gyógyszerészek sora, de minden kétség eloszlatására, kérem olvassák el az itt következő kis statisztikát:

Háboru előtt a legdrágább gyógyszer-tár vételára sohasem haladta túl a 200.000 koronát, ezzel szemben a közelmúltban

a Váci-uti Budai-féle gyógyszer-tár	650.000
a Papnövelde-utcai Jármay-féle patika	500.000
a Csányi-utcai Szent Terézia-gyógyszertár	500.000
a Rákóczi-uti, Genfi Kereszthez címzett gyógyszer-tár	550.000
a Rosenberg-féle Csillag-gyógyszertár	700.000
Muzsa Gyula képviselő Mester-utcai patikája	500.000

korona vételárban kelt el.

Ilyen rosszul megy a szegény gyógyszerészeknek a háboruban: alig fél, vagy háromnegyed milliót ér csak az üzletük...

*

A panaszkozó gyógyszerészekről csak általánosságban állítom azt, hogy sokat kerestek a háborun, a *Gyógyszerész* háborus hasznáról már részletesebb adatokat adok.

A Király-utcai Török-patika mindig nagy értéket képviselt. Már békében állítólag két millió koronát ígért üzletköréért egy részvénytársaság. Meg is ért ilyen nagy összeget a Török József gyógyszer-tára cég, mert a különféle külföldi különlegességi gyógyszer-gyártmányoknak ő volt egyedül jogosított elárúsítója. Már ez óriási jövedelmet biztosított, de ezenkívül azzal az előnnyel is járt, hogy a különlegességekkel kezében tartotta azt ország gyógyszerészeit. Jó üzletét csak egyszer fenyegette veszedelem: az Egger cég is megpróbálkozott a külföldi különlegességek behozatalával, de Törökék még csirájában elfojtották a kellemetlen konkurrenciát: bojkott alá helyezték azt a gyógyszerészt, aki Eggertől vásárolt. Így Egger abbahagyta a külföldi különlegességek behozatalát, Nádor-hoz címzett gyógyszer-tárát is eladta és azóta csak a hipophosfit-szőrpöt gyártja.

Annál nagyobb vehemenciával feküdtek rá Törökék a külföldi árukra, közöttük elsősorban a *sacharinra*, mely sok pénzt jövedelmezett, ha mindjárt — nem tudom, mi a gyógyszerész véleménye: olet, vagy nem olet pecunia? — egy kis kellemetlenséget is okozott.

Hat, vagy hét éve már, hogy a rendőrség *sacharincsempészésen* érte a híres Török-céget. A leleplezést erélyes nyomozás, országos fölzudulás követte, — de mert a legnagyobb csoda is legfeljebb három napig él — a „halált — fejére“ kiáltás mindinkább elhalkult és a végső fórum pénzbüntetésre változtatta a Gyógyszerészre kiszabott börtönbüntetést!

Ez a büntetés nem csillapította a cég étvágyát, sőt — hogy az események elébe vágjak — merem állítani, inkább fokozta azt: egészen rövid ideje szesz-eltitkolás miatt majd egymillió bírságot rótt rája az adóhivatal!...

*

Törökék nem a szó legszorosabb értelmében vett hadigazdagok, bár — ezt bátran hirdetem — nagyon sok milliót kerestek a háborun. A háboru előtt a családnak legfőlebb négy-öt millió koronája volt, ma harmincmilliónál is több lehet vagyonuk. Hogyan sokszorozták meg millióikat, fillérnyi pontossággal itt el nem mondhatom — harmadszáz hadimilliónál azt hiszem, nem is szükséges az —, elég, ha nagy vonásaiban leplezem le féltve őrzött titkukat...

A Török József-cég fő jövedelmi forrása a nagybani eladás volt. Az egyedáruságban

szaga pácereit, mákos pipereszappant, min-
son angol gyáros üditővizét ők árusították
nagyban a magyarországi gyógyszerészeknek,
de tőlük vette mindegyik gyógyszerész a ki-
nint, morfiumot, opiumot, corrosiv-karbolsa-
vat, klórkálit, aszpirint, bórsavat, boraxot és
különösen glycerint. Amilyen természetes, hogy
ezen a nagybani eladáson nagyon sokat kere-
sett, úgy senki sem vonhatja kétségbe — azt
hiszem, a Gyógyszerész sem tagadja —, hogy
állandóan, így a háboru kitörésekor is, óriás
raktára volt fölhalmozva a fönt elsorolt orvos-
és illatszerekből, piperecikkekből.

A háboru kitörésekor, szakértők állítása
szerint, nyolc-tízmillió értéket képviselt a Ki-
rály-utcai patika pincében, padlásán elhelye-
zett dus raktára. Ha ezt a nagy raktárát foko-
zatosan kiárusította volna egy év alatt, már
akkor is egy pár milliót keresett volna, de a
Gyógyszerész nem olyan hübele-balázs, aki
egy év alatt elherdál ilyen nagyértékű árurak-
tárt, hanem már előre is a háboru harmadik,
negyedik évére gondolt, amikor elfogyott már
minden külföldi gyógyszeráru és amikor a
szinte megszerzhetetlen különlegességnek hi-
hetetlen magasra száll az ára...

A Török-cég a háboru kitörésekor meg-
csappantotta a külföldi különlegességi áruk
kiárusítását. Aki például azelőtt egyszerre tíz
tucat fiola aszpirint vett, annak a háboru
kitörése után csak egy tucatot adott. Így Tö-
rökéknek mindig volt aszpirinjük, — igaz,
hogy egy fiola aszpirint, melyet legföljebb
60 fillérért szerzett meg békében, a háboru
első évében két és fél, a másodikban három
és fél, a harmadikban pedig már öt koro-
náért árult üzleteiben.

Hasonlóképpen keresett a Bourgoe és
Velckon-féle angol különlegességen. Ezt a
szert nem lehetett Budapesten kapni — csak
akkor, mikor az ára sokszorosán fölemelke-
dett. Törökék akkor az áremelkedést azzal
magyarázták, hogy kerülő uton, Svájcból ho-
zatják a gyógyszert és a semleges külföldön
arannyal fizettek érte, pedig egészen bizo-
nyos: a háboru alatt nem sokat vásárolt kül-
földön a cég, mert mindjárt a háboru első
napjaiban súlyos veszteség érte a tengeren.
Akkor egy spanyol cégtől vett körülbelül két-
százezer korona értékű aetherikus (illó) ola-
jat, a spanyol kereskedő el is küldte neki,
de utközben elfogta a francia hajóhad a spa-
nyol hajót és Törökék illó olaja sohasem ke-
rült a Király-utcai raktárba.

Kiszámíthatatlan nagy összeget keresett
a gyógyszerész a pipereszappanon. Békében
neki volt a legnagyobb raktára, a háboruban
pedig tíz-tizenkét koronáért árulta a kölni
Mária Farina cég világhírű 4711 számú gyárt-
mányát, melynek darabját — állítólag har-
mincezet — 50—60 fillérért szerezte meg.

A kinint, morfiumot, ricinus olajat, glyce-
rint a háboru előtt métermázsa számra ho-
zatta és halmozta fel raktáraiban, a háboru-
ban pedig nyolcvan, százszoros áron adta el.

Talán egy milliónál is többet keresett az
olasz különlegességeken: a China-serravallo-
borokon és a Pagliano-szirupon. Több százezer
üveg állt ezekből raktárán és a békebeli három-
koronás ár háboruban 12 koronára szökött.

De legtöbbet a Battler-féle bromidián kere-
sett, amely ezért, de azért is, mert a gyógyszer-
ész féltve őrzött üzleti titkainak legérdeke-
sebbje, külön fejezetet érdemel.

*

A bromidia tulajdonképpen idegcsillapító-
szer, melyet a világhírű francia Battler-cég
készít. Ezt a szert mindig, még ma is nagy elő-
szeretettel ajánlják idegbajos betegeknek az
orvosok. Ennek a szernek is Törökék voltak
kizárólagos jogu eladói. És mert ebből a szer-
ből különösen sokat fogyaszt Magyarország
ideges közönsége, a Gyógyszerész — a jobb
üzlet miatt — Budapestre hozatta minden év
tavaszán a Battler-cég két vegyészét, akik a
magukkal hozott szerekből több millió üveg

bromidiát gyártották itt Budapesten a Galenus-gyárban, amely — bocsánatot kérek, hogy újra meglepetéssel kell szolgálnom — ugyancsak Törökék tulajdona.

Legutoljára 1914 májusában jártak Budapesten a francia Battler-cég alkalmazottai és akkor — szokás szerint — két vagy három millió üveg idegcsillapító szert gyártottak Törökéknek. A francia kémikusok hazautaztak, alig pár nap múlva kitört a háború, de a királyutcai ház pincéjében már elraktároztak több millió üveg valódi francia bromidiát, amelyet egyenként — a régi 5 koronás ár háromszorosáért — 15 koronaért árult a háborúban a királyutcai patika.

A karbolsavat békében 120 koronaért vette mázsánsként. Ennek a maró folyadéknek az ára 640—740 koronára emelkedett, a Gyógyszerész raktárán pedig több vagon karbolsav volt a háború kitörésekor.

A sok idegen és honi gyógyszer közül még csak egy legyen tanum: a szinte kimondhatatlan nevű *ipekakoana-gyökér* — amelynek kilója békében 50, ma pedig 1200 korona. Ha beszélni tudna ez az idegen földben termett gyökér, nálamnál sokkal pontosabban mondhatná el: mit keresett a gyógyszerész a háborúban?!..

Kozma Nándor.